

## FENOLOGIJA IN ŠTEVILČNOST GALEBOV Laridae NA OBMOČJU JUŽNE DALMACIJE (HRVAŠKA)

### Phenology and abundance of gulls Laridae in Southern Dalmatia (Croatia)

BORUT RUBINIČ

Zavod Ornis balcanica, Pražakova 11, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: rubinic@siol.net

The article presents a synthesis of literature records on the occurrence and abundance of gulls Laridae in the area of Southern Dalmatia. Apart from historical data, recent data on numbers and seasonal occurrence (phenology) of the group are presented. In the area, 10 gull species have been recorded. Two species, the Yellow-legged Gull *Larus michahellis* and Audouin's Gull *L. audouinii*, breed in the area. The Great Black-backed Gull *L. marinus* has been recorded only twice, while for the Kittiwake *Rissa tridactyla* there have been no records since 1971. The Mediterranean Gull *L. melanocephalus*, Black-headed Gull *L. ridibundus*, Little Gull *L. minutus*, Common Gull *L. canus* and Lesser Black-backed Gull *L. fuscus* occur regularly in the area, the latter two only in very low numbers. As far as the species Audouin's Gull and Slender-billed Gull *L. genei* are concerned, only recent data on their occurrence are at hand.

**Key words:** gulls, Laridae, *Larus*, *Rissa*, phenology, numbers, occurrence, Southern Dalmatia, Croatia

**Ključne besede:** galebi, Laridae, *Larus*, *Rissa*, fenologija, številčnost, pojavljanje, južna Dalmacija, Hrvaška

#### 1. Uvod

Prve zapiske o galebih z območja južne Dalmacije so zbrali GERMAR (1817), KOLOMBATOVIĆ (1880) in HABSBUROG (1887). Zapiski prvih avtorjev so sicer v mnogih ozirih problematični, saj so taksonomsko nejasni ali celo napačni, a nam vendarle dajejo vpogled v pojavljanje galebov na obravnavanem območju v preteklem času. Prvi je natančneje zapiske o fenologiji, pojavljanju in številčnosti galebov z območja južne Dalmacije s preloma 19. v 20. stoletje objavil REISER (1897 & 1939). Reiser je natančen tako glede vrstne sestave, lokacije opazovanja kot datuma in števila opazovanih osebkov. Manjši prispevek o galebih okolice Dubrovnika je predstavil še KOSIĆ (1901). Temeljitejši raziskave galebov, ki so obsegale pognezditveno disperzijo, taksonomijo in delno tudi gnezditveno ekologijo rumenonogih galebov *Larus michahellis*, so bile opravljene v 60. in 70. letih 20. stoletja na otočkih Bobari in Mrkanu pri Cavtatu (ŠTROMAR 1965 & 1977). Fenologija v okolici Dubrovnika pojavljajočih se galebov je bila precej natančno predstavljena v 70. letih 20. stoletja (TUTMAN 1980).

V članku je opisana fenologija galebov Laridae na območju južne Dalmacije. Predstavljeni so starejši literaturni podatki ter novejša opazovanja galebkih vrst. Na območju južne Dalmacije je bilo doslej opaženih 10 vrst galebov, izmed katerih dve tukaj tudi redno gnezditva.

#### 2. Opis obravnavanega območja in metode

Geografski pojem južne Dalmacije v članku enačim z upravnim pojmom Dubrovačko-neretvanske županije. Območje je omejeno s polotokom Prevlaka na jugovzhodu, otoško skupinico Palagruže na jugozahodu, na severu pa sega do sredine Neretvanskega kanala in otoka Šćedro južno od Hvara. Na zahodu poteka meja območja na morju med Korčulo in Visom, na vzhodu pa sega do državne meje z Bosno in Hercegovino. Znotraj območja leži tudi izlivni del delte Neretve (slika 1).

Galebe sem na obravnavanem območju načrtno spremljal med letoma 1996 in 2003. Glavnina raziskav rumenonogega in sredozemskega galeba *Larus audouinii* je bila opravljena v začetku



**Slika 1:** Obravnavano območje južne Dalmacije

**Figure 1:** Study area in Southern Dalmatia

gnezditvenega obdobja, v aprilu in maju, sicer pa sem posamična naključna kot sistematično zbrana opazovanja beležil v vseh mesecih.

Pri štetju gnezdečih parov sredozemskega in rumenonovega galeba sem uporabljal metodo direktnega štetja (direct count; BIBBY *et al.* 2000). Pri tej metodi, ki se uporablja za talno gnezdeče kolonijske gnezdilke, je treba prešteti vsa aktivna gnezda v koloniji. Če sem splašil celotno gnezditveno kolonijo, sem si pomagal z metodo splašitvenega štetja (flushing count). Pri tej metodi je treba prešteti vse osebkke, ki se zaradi nenadnega preplaha pojavijo v zraku nad gnezdiščem. Ker pri tem običajno ne registriramo vseh osebkov, domnevamo, da število treh osebkov v zraku ustreza številu dveh gnezdečih parov (BIBBY *et al.* 2000). Večkrat sem uporabljal kombinacijo direktnega in splašitvenega štetja. Galebe sem popisoval izključno na otokih z blizu ležečega kopnega ali iz čolna.

Popis galebov je potekal v času med 27.4. in 9.5. Izjemoma sem del popisa leta 2002 opravil kasneje, v začetku julija.

Negnezdeče galebe sem štel v različnih datumskih intervalih na izbranih (delta Neretve, Trpanj, Dubrovnik, Korčula, Trstenik, Crkvice) in priložnostno obiskanih lokacijah.

### 3. Rezultati in diskusija

#### 3.1. Črnoglavi galeb *Larus melanocephalus*

Posamezni osebkki se v hrvaškem Primorju in Dalmaciji pojavljajo od avgusta do januarja, redkeje tudi v marcu (KRALJ 1997). KOSIĆ (1901) navaja, da je

pogostejši ob koncu jeseni in pozimi, redkejši spomladi, poleti pa se pojavlja le naključno, največkrat sledeč ladjam. V dokaz navaja pozimi in spomladi ubite primerke, ki jih hranijo v dubrovniškem muzeju. TUTMAN (1980) podaja natančnejše podatke o naslednjih primerkih: ubiti so bili 14. in 24.1.1895, 18.11.1900, 13.3.1901 ter 10.3.1903. Sam je črnoglavega galeba na širšem dubrovniškem območju opazoval le enkrat: 10 osebkov v začetku marca 1963 na SZ obali Lopuda. REISER (1897) ga navaja za Vis z dne 15.1.1897 in za Neum z dne 21.3.1899 (REISER 1939). Za kasnejši spomladanski čas ga omenja le KOLOMBATOVIĆ (1880), vendar brez konkretnih podatkov. SAGE (1964) je 11.9.1963 opazoval pet osebkov na izlivu Neretve, RUCNER (1998) pa pomanjkanje podatkov pripisuje težji določljivosti vrste.

Lastna opazovanja se do neke mere ne ujemajo z ugotovitvami zgodnejših avtorjev, saj največje število opazovanj črnoglavih galebov na območju Dubrovačko-neretvanske županije sestavljajo podatki iz spomladanskega časa. Tudi številčno ne gre zgolj za opazovanja posameznih primerkov, temveč tudi za opazovanja različno velikih jat (tabela 1).

V času spomladanske selitve se črnoglavi galeb v manjših ali večjih skupinah pojavlja na izlivu Neretve. Pojavljanje vrste poteka približno mesec dni po vrhu pojavljanja v slovenskem Primorju (RUBINIČ 1995). V istem času je mogoče posamezne osebkke ali manjše skupine opazovati tudi drugod na območju južne Dalmacije. Pojavlja se tudi v preostalem delu leta, opazovanje med junijem in avgustom pa je eno samo (slika 2). Vrsta se pojavlja na območju južne

Dalmacije pogosteje v času, ko je na severnem delu Jadrana manj številčna (RUBINIČ 1995). Za popolnejšo sliko o fenologiji in pojavljanju vrste bi bilo potrebno natančnejše spremljanje območja najpogostejšega pojavljanja vrste na območju južne Dalmacije, torej ob izlivu reke Neretve.

**Tabela 1:** Novejša opazovanja črnoglavega galeba *Larus melanocephalus* na območju južne Dalmacije

**Table 1:** Recent observations of Mediterranean Gull *Larus melanocephalus* in Southern Dalmatia

Lokacija/ Location	Datum/ Date	Št. osebkov/ No. ind.	Opazovalci/ Observers
izliv Neretve	29.4.1998	70	A. Vrezec, B. Rubinič
izliv Neretve	1.5.1998	23	A. Vrezec, B. Rubinič
otok Badija, Korčula	2.5.1998	11	A. Vrezec, B. Rubinič
Potirna, Vela Luka	30.4.2000	1	VREZEC (2001)
izliv Neretve	1.5.2000	25	A. Vrezec, G. Planinic, B. Rubinič
izliv Neretve	28.7.2000	1	B. Rubinič
izliv Neretve	27.4.2001	9	L. Božič, P. Sackl
izliv Neretve	28.4.2001	3	L. Božič, P. Sackl
izliv Neretve	29.4.2001	2	L. Božič, P. Sackl
otok Stambedar, Hvar	3.5.2001	1	A. Vrezec, A. Škvarč, B. Rubinič
Duba Pelješka	20.10.2002	1	B. Rubinič
Trpanj - Gradac	7.11.2002	17	B. Rubinič
izliv Neretve	2.12.2002	1	B. Rubinič

### 3.2. Mali galeb *Larus minutus*

Medtem ko je na ribnikih v notranjosti pogostejši v času selitve, v aprilu in maju ter avgustu in septembru, se mali galeb na obali pojavlja v glavnem pozimi (KRALJ 1997). Tudi TUTMAN (1980) pravi, da mali galeb prihaja v dubrovniško okolico le pozimi, in še takrat neredno ter v majhnem številu. Največkrat je bil opazovan posamič, redkeje v manjših skupinah dveh

do petih osebkov. Večje jate je opazoval konec decembra 1958 (10 osebkov v Dubrovniku) in pozimi 1970/71, ko je v mestnih pristaniščih redno opazoval 20 do 50 malih galeb. Pojavljanje vrste v širši okolici Dubrovnika je omejeno na zimski del leta: prvi osebk so se navadno pojavili sredi decembra, redkeje že oktobra (v letih 1956 in 1961) ali novembra (v letih 1962, 1963 in 1966; TUTMAN 1980).

Najzgodnejši podatek o pojavljanju v okolici Dubrovnika je primer, ustreljen 15.9.1965 na otoku Sv. Andrija (TUTMAN 1980). LUKAČ & BALTIĆ (2001) omenjata najverjetneje isti primer iz dubrovniškega muzeja z datumom 16.9.1961. Mali galebi naj bi se odselili že konec januarja, redki so februarjski in marčevski podatki (npr. 21.3.1963, 13.3.1964) ali pa aprilski (sredi aprila 1968 je bilo 20 navtičnih milj južno od Dubrovnika opaženih 15 osebkov na odprtem morju; TUTMAN 1980).

Tudi KOSIĆ (1901) ugotavlja, da se mali galeb na območju južne Dalmacije pojavlja predvsem pozimi, redkeje zgodaj spomladi. To dokazuje s štirimi primerki v dubrovniškem muzeju, ubitimi januarja, februarja in novembra med letoma 1888 in 1897. Kasneje so bili v muzejsko zbirko dodani še primerki, ubiti 8.12.1962 in 4.11.1965 (LUKAČ & BALTIĆ 2001).

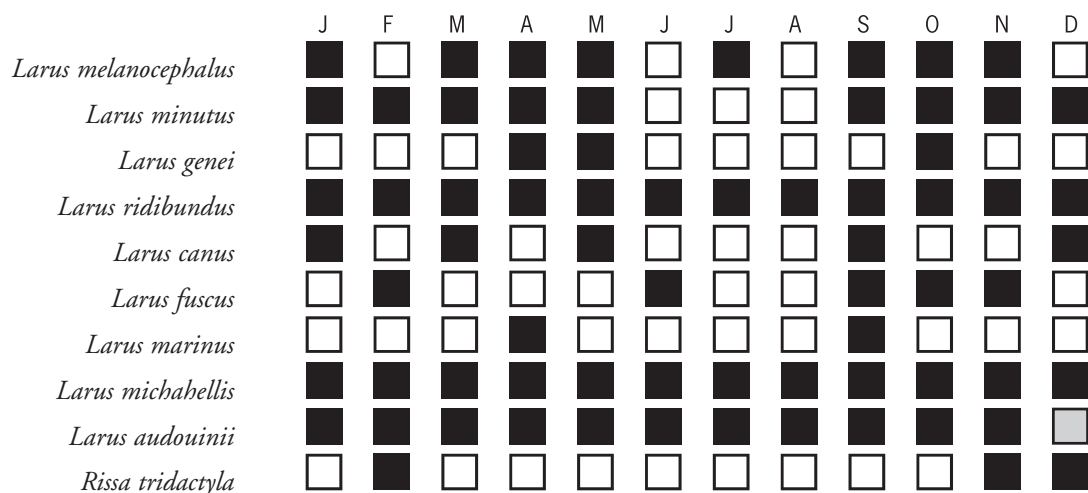
Mali galeb na obravnavanem območju ni pogosta vrsta, njegovo pojavljanje je v glavnem omejeno na zimsko polovico leta, ko ga je opaziti v majhnem številu. Kot dopolnitev navajam še tri lastna opazovanja, ki zbuja pozornost zaradi datumov opazovanj: (1) 29.4.1998, 2 os., izliv Neretve; (2) 7.5.2001, 1 os., otok Daksa, Dubrovnik (RUBINIČ 2002); (3) 5.5.2002, 6 os., izliv Neretve (slika 2).

Tudi v Italiji je mali galeb pozimi izjemno redek in maloštevilen. Številčnejši je na južni polovici Apeninskega polotoka (BACETTI *et al.* 2002), kar glede na zemljepisno širino približno ustreza legi južne Dalmacije.

### 3.3. Zalivski galeb *Larus genei*

TUTMAN (1980) navaja, da sta bila v 70. letih 20. stoletja v okolici Dubrovnika ubita dva zalivska galeba, od katerih je eden zdaj shranjen v dubrovniškem muzeju. Tudi kasnejši avtorji se glede pojavljanja vrste na Hrvaškem opirajo na ta edini primer, za katerega pa manjkajo tako podatki o kraju kot datumu najdbe (KRALJ 1997, LUKAČ 1998, LUKAČ & BALTIĆ 2001).

Novejša opazovanja vrste, ki so obenem tudi prva dokumentirana opazovanja zalivskega galeba za Hrvaško, zajemajo pet opazovanj, vsa z izliva reke Neretve (RUBINIČ *et al.* 2002). Štiri od petih opazovanj so iz spomladanskega časa, eno pa iz časa jesenske selitve. Vsa opazovanja se pokrivajo z glavnim



**Slika 2:** Sezonsko pojavljanje galebov Laridae na območju južne Dalmacije po mesecih (belo polje – vrste na območju ni, črno polje – vrsta se na območju pojavlja, sivo polje – vrsta se na območju verjetno pojavlja, a za to ni na voljo konkretnega podatka)

**Figure 2:** Seasonal occurrence of gulls Laridae in Southern Dalmatia by months (white squares – species not present in the area, black squares – species present in the area, grey squares – species probably present in the area, but with no data on its actual occurrence)

obdobjem spomladanske (marec do začetek maja) oziroma jesenske (julij do oktober) selitve vrste v vzhodnem in osrednjem Sredozemlju (CRAMP 1983, FLINT & STEWART 1983, IAPICHINO & MASSA 1989, HADRINOS & AKRIOTIS 1997; slika 2). Pri tem je nemogoče oceniti, ali opazovane ptice pripadajo kolonijam na italijanski strani Jadrana, kjer so bile v zadnjem času odkrite nove gnezditvene kolonije zalivskega galeba (HEATH *et al.* 2000), ali pa so del ptic, selečih se iz vzhodnega Sredozemlja. Glede na redno zimsko pojavljanje zalivskega galeba na italijanski strani Jadrana na mokriščih Manfredonia blizu mesta Foggia (BACETTI *et al.* 2002), ki leži na isti geografski širini kot obravnavano območje, je vrsto na območju južne Dalmacije v prihodnosti pričakovati tudi v zimski polovici leta.

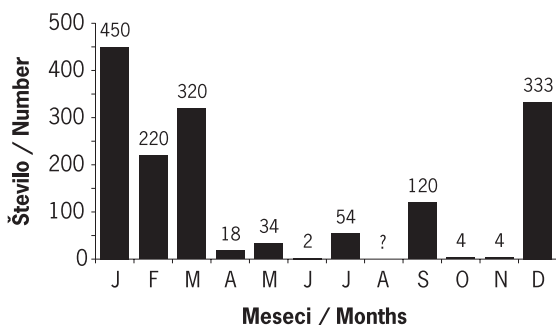
### 3.4. Rečni galeb *Larus ridibundus*

V Dalmaciji redno prezimuje ob obali in na otokih med oktobrom in aprilom (KRALJ 1997). Tudi na širšem dubrovniškem območju je rečni galeb zelo pogosta ptica v zimskem času. Njegov jesenski prihod je zelo kasen, med 2. in 14. 11., včasih še kasneje (npr. 22.11.1963). Redkejši je konec oktobra, izjemoma že v začetku oktobra (npr. 3.10.1960 in 17.10.1959; TUTMAN 1980). TUTMAN (1980) tudi ugotavlja, da se na dubrovniškem območju pojavi kasneje kot v drugih delih Dalmacije. Drugje na hrvaški obali se sicer rečni galeb pojavlja že

zelo zgodaj (RUCNER 1998).

Rečni galebi se iz okolice Dubrovnika odselijo večinoma že konec februarja, manjše število pa jih ostane do marca (27.3.1962, 28.3.1964) in izjemoma aprila (4.4.1967, 7.4.1962, 12.4.1958), medtem ko jih poleti tu naj ne bi bilo (TUTMAN 1980). Kljub temu se rečni galebi v spomladanskem in poletnem času pojavljajo na izlivnem delu Neretve. REISER (1939) ga je opazoval na Hutovem blatu 1.6.1914, vendar omenja, da je bil na istem mestu veliko številnejši v februarju 1906 in marcu 1907. Tudi njegov prihod na območje delte Neretve, katerega del je Hutovo blato, je običajno zgodnejši. Tako jih je na izlivnem delu Neretve v septembru večkrat opazoval SAGE (1964): šest osebkov na Deranskem jezeru 9.9.1963, 40 osebkov 13.9.1963 na istem mestu in najmanj 30 osebkov na izlivu Neretve 11.9.1963.

Razen na izlivu Neretve in v Dubrovniku, kjer se občasno zbirajo nekoliko večje jate, se rečni galeb v preostalih delih južne Dalmacije pojavlja posamič ali v majhnem številu. Na večjem delu območja je običajnejši in številčnejši v zimski polovici leta, med majem in septembrom pa se, z izjemo izliva Neretve, pojavlja zgolj naključno. Številčni maksimumi na izlivnem delu Neretve (slika 3) potrjujejo ugotovitve drugih avtorjev o večji številčnosti vrste v zimskem času. V večjem številu ga je opaziti tudi v času pognezditvene disperzije v septembru (sliki 2 in 3).



**Slika 3:** Mesečni maksimumi rečnih galebov *Larus ridibundus* na izlivu Neretve za obdobje 1996 – 2003 (? – ni podatka)

**Figure 3:** Monthly maximums of Black-headed Gulls *Larus ridibundus* at the confluence of the Neretva river for the period 1996 – 2003 (? – no data)

### 3.5. Sivi galeb *Larus canus*

Na Jadranu se pojavlja v času spomladanske in jesenske selitve ter v obdobju prezimovanja (slika 2). Opaziti ga je posamič ali v manjših jatah (KRALJ 1997). Na dubrovniškem območju se redno pojavlja pozimi, še zlasti, ko piha jugo, redkeje pa tudi poleti (KOSIĆ 1901). V dubrovniškem muzeju hranijo štiri primerke iz januarja 1894, 1895 in 1896, ubite v bližini otoka Lokrum in v luki Gruž (TUTMAN 1980). KOLOMBATOVIĆ (1880) navaja, da je sivi galeb na istem območju običajen ob slabem vremenu, pojavlja pa se v oljčnih nasadih, kjer se hrani z olivami. TUTMAN (1980) ga navaja za okolico Dubrovnika kot redkega, saj ga je v 40-letnem obdobju tu opazoval le nekajkrat. Sredi marca 1954 je v Dubrovniku videl jato 40 osebkov, ki pa se tam ni zadrževala dalj časa. SAGE (1964) je 9.9.1963 opazoval odraslega sivega galeba na Deranskem jezeru, REISER (1939) pa je po enega videl na Hutovem blatu (21.12.1890) in pri Gabeli na izlivnem delu Neretve (16.1.1892). Poleg tega navaja še Dathejeva opazovanja, zabeležena septembra leta 1933 v lukah Split, Dubrovnik in Herceg Novi. Sivega galeba sem na obravnavanem območju opazoval le enkrat, in sicer dne 5.5.2002 en odrasel osebek v poletnem perju na izlivu Neretve.

Na območju južne Dalmacije je sivi galeb redka ptica, ki se v majhnem številu pojavlja skoraj izključno v zimski polovici leta (slika 2). Opazovanja so omejena na posamezne osebkke ali majhne skupine, večje jate se pojavljajo izjemoma. Podobno je v sosednji Italiji, kjer je zimsko pojavljanje sivega galeba omejeno skoraj izključno na severno polovico

polotoka, medtem ko ga na jugu sploh ni ali pa se kvečjemu pojavlja v izjemno majhnem številu (BACETTI *et al.* 2002).

### 3.6. Rjavi galeb *Larus fuscus*

Na vzhodni obali Jadrana in drugod po Hrvaškem je rjavi galeb redka vrsta (KRALJ 1997). Na Hvaru ga je že v začetku 19. stoletja zabeležil GERMAR (1817). KOLOMBATOVIĆ (1880) ga za okolico Dubrovnika navaja kot pogosto vrsto, celo kot gnezdilko, vendar gre glede obeh trditev za napako, saj rjavega galeba tudi vsi njegovi nasledniki niso zabeležili v večjem številu, še manj pa kot gnezdilca (KRALJ 1997). Sicer pa rjavega galeba navaja kot pogostega, in sicer po vsem Jadranu, še HABSBERG (1887). V nasprotju ga ima KOSIĆ (1901) za zelo redkega zimskega gosta. Navaja podatek dne 11.2.1897 ubitega odraslega samca v Gruški luki v Dubrovniku. REISER (1939) navaja, da je 16.9.1933 Dathe na nekem otočku v bližini Dubrovnika opazoval en osebek, omenja pa tudi dva ubita primerka, 15.10.1893 in 24.9.1903 s Hutovega blata. TUTMAN (1980) o pojavljanju rjavega galeba na širšem območju Dubrovnika navaja naslednje podatke: (1) en osebek konec septembra 1939 v Dubrovniku, blizu tedanjega smetišča, (2) D. Summers-Smith je en osebek opazoval v bližini obravnavanega območja, na Popovem polju v Hercegovini, v začetku junija 1965, (3) v začetku junija 1968 ga je videl tudi D. Debelić med otokoma Bobaro in Mrkanom pri Cavtatu, in (4) A. Benecke, ki je opazoval dva primerka sredi septembra 1973 v Dubrovniku. Na izlivu Neretve je rjave galebe opazoval SAGE (1964), in sicer 12 osebkov 1.9.1963, en osebek 2.9.1963 in tri osebkke 11.9.1963.

Rjavi galeb je na območju južne Dalmacije maloštevilen gost v času jesenske in spomladanske selitve, redko se pojavlja tudi pozimi (slika 2). Ugotovitve večine starejših avtorjev potrjujejo tudi novejša opazovanja vrste na obravnavanem območju. Zaradi nedoločenega taksonomskega statusa galebov, ki spadajo v kompleks *Larus fuscus*, obravnavam pod slednjim imenom vse morebitne vrste/podvrste, ki se pojavljajo na širšem obravnavanem območju. To so tako podvrste/vrste rjavega galeba (*L. (f.) fuscus*, *L. (f.) graelsii*, *L. (f.) intermedius*) kot tudi morebitne podvrste sibirskega galeba *L. heuglini* (*L. h. heuglini*, *L. h. taymiriensis*), ki jih zaradi težje določljivosti na terenu in vprašljivega taksonomskega statusa ni mogoče zanesljivo ločevati glede na vire v literaturi (npr. OLSEN & LARSSON 2003). BACETTI *et al.* (2002) ugotavljajo, da imajo prezimujoči rjavi galebi v Italiji dve očitni populacijski jedri: (1) na centralno-vzhodni

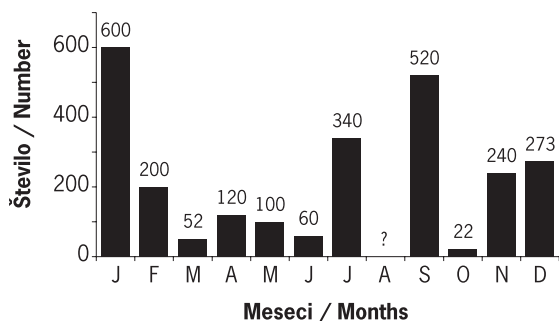
jadranski obali, ki ga sestavljajo predvsem osebkki iz taksonomske skupine *L. (f.) graelsii*, in (2) na južnih, tirenskih obalah in na Siciliji, ki je sestavljeno predvsem iz osebkov taksonomske skupine *L. f. fuscus/intermedius*. Glede na geografski položaj južne Dalmacije je pričakovati osebkke obeh taksonomskih skupin, še posebej, ker gre v večini primerov za opazovanja iz obdobja selitve in ne prezimovanja. Sam sem opazoval galebe, ki pripadajo taksonomski skupini *L. (f.) graelsii*: (1) 13.9.2002, 1 os., Ploče, (2) 7.11.2002, 1 os., Trpanj (Pelješac) in (3) 20.3.2003, 2 os., izliv Neretve. Popolnejšo sliko o pojavljanju te kompleksne skupine galebov lahko zagotovijo le bolj usmerjena opazovanja v prihodnosti.

### 3.7. Veliki galeb *Larus marinus*

Veliki galeb velja na Hrvaškem za redko vrsto. KRALJ (1997) ga omenja le za Jadran, LUKAČ (1998) pa tudi za Baranjo. Iz območja južne Dalmacije sta znana dva podatka. Prvi je opazovanje med Dubrovnikom in otokom Lokrum med 14. in 18.4.1886 (HABSBURG 1887). Drugič je bil opažen en osebek na izlivu Neretve dne 11.9.1963 (SAGE 1964). V Italiji vrsta med januarskimi štetji vodnih ptic (IWC) v obdobju 1991 – 2000 ni bila zabeležena (BACETTI *et al.* 2002), kar potrjuje domnevo, da je veliki galeb na območju Jadrana redek gost.

### 3.8. Rumenonogi galeb *Larus michahellis*

Rumenonogi galeb gnezdi na otokih vzdolž celotnega Jadrana (KRALJ 1997). Kot gnezdilca južne Dalmacije ga navajajo različni avtorji, prvi že KOLOMBATOVIČ (1880). KOSIĆ (1901) omenja, da gnezdi na južnih otokih dubrovnške okolice (Lokrum, Lopud, Koločep, Mljet), vendar naj ne bi bil gnezdil v velikem številu. Za Grebene pri Dubrovniku ter Sv. Andrijo pravi, da so tam rumenonogi galebi gnezdili do postavitve svetilnika, sicer le po kak par, vendar od tedaj ne na prvem ne na drugem otoku ne gnezdiijo več (KOSIĆ 1901). V letu 2001 sem na vsej skupinici otokov naštel skupno 488 parov rumenonogih galebov. TUTMAN (1980) navaja, da so večje kolonije rumenonogih galebov okoli Šipana, natančneje na Rudi in Tajanu, nekoliko manjše pa na Crkvini in Mišnjaku. V nasprotju s tem je v letu 2001 na Mišnjaku gnezdil le en par, medtem ko na preostalih treh otokih rumenonogi galebi tega leta niso gnezdili. Pri primerjavi novejših podatkov s KOSIĆ (1901) in TUTMAN (1980) je opazna velika sprememba v številčnosti in razširjenosti rumenonogega galeba na dubrovnškem območju, z izjemo otokov Mrkana in



**Slika 4:** Mesečni maksimumi rumenonogih galebov *Larus michahellis* na izlivu Neretve za obdobje 1996 – 2003 (? – ni podatka)

**Figure 4:** Monthly maximums of Yellow-legged Gulls *Larus michahellis* at the confluence of the Neretva river for the period 1996 – 2003 (? – no data)

Bobare pri Cavtatu, saj tu še vedno gnezdi veliko število teh galebov. To potrjujejo tudi raziskave rumenonogega galeba na omenjenih dveh otokih v letih 1961 – 1965 (ŠTROMAR 1965). Sicer pa naj bi število gnezdečih parov na vzhodnojadranskih otokih izjemno nihalo (ŠTROMAR 1970 & 1977). Leta 2001 je bilo na območju južne Dalmacije prešteti 10.299 gnezdečih parov rumenonogih galebov, ki so zasedali 95 (49%) od skupno 193 pregledanih otokov tega območja (RUBINIČ 2003).

Za negnezditveno obdobje so podatki o pojavljanju, predvsem pa številčnosti rumenonogega galeba na območju južne Dalmacije zelo skromni. RUCNER (1998) omenja združevanje rumenonogih galebov v jate pred gnezdenjem v začetku aprila, sicer pa vrsta živi vzdolž celotne vzhodne obale Jadrana vse leto. Rumenonogi galebi se na obravnavanem območju zunaj gnezditve pojavljajo večinoma v manjših skupinah, na mestih, kjer je količina in dostopnost hrane večja (predvsem bližina večjih človeških naselij, smetišča in okolica ribiških ladij), pa se zbirajo v večje jate. Številčni maksimumi so bili zbrani na izlivu reke Neretve (slika 4). Opazno je zimsko in zgodnjepomladansko povečanje števila rumenonogih galebov na račun prezimujočih osebkov med decembrom in marcem, ki doseže vrh v januarju. Drugi očitni vrh je v septembru, kar je posledica pognezditvene disperzije mladih in odraslih rumenonogih galebov. Verjetno je podobna situacija tudi v avgustu, vendar podatki iz tega meseca manjkajo (slika 4).

### 3.9. Sredozemski galeb *Larus audouinii*

Edini podatki o opazovanju sredozemskega galeba na Jadranu pred letom 1996 so s konca 19. stoletja, ko je bil opazovan pri Trstu in Piranu, navedbe o opazovanju vrste v Istri pa niso zanesljive (KRALJ 1997).

Leta 1996 je bil sredozemski galeb prvič opazovan na Hrvaškem, in sicer v Dubi na Pelješcu (RUBINIČ & VREZEC 2000). Med letoma 1997 in 2002 je bilo opravljenih pet popisov z namenom raziskati razširjenost in številčnost sredozemskega galeba v gnezditvenem obdobju na območju južne in delu srednje Dalmacije. Na celotnem območju je bilo v letu 2001 ugotovljenih 67 gnezdečih parov (RUBINIČ 2003).

**Tabela 2:** Opazovanja sredozemskega galeba *Larus audouinii* na območju južne Dalmacije v negnezditvenem obdobju

**Table 2:** Observations of Audouin's Gull *Larus audouinii* in Southern Dalmatia in non-breeding season

Lokacija/ Location	Datum/ Date	Št. osebkov/ No. ind.	Opazovalci/ Observers
Duba Pelješka	19.7.1996	4	L. Božič, J. Smole, B. Rubinič
Karbuni, Korčula	21.7.1997	1 juv.	RUBINIČ & VREZEC(2000)
Prežba, Lastovo	21.8.1997	1	ŠTUMBERGER (2001)
Duba Pelješka	25.7.1998	3	B. Rubinič
Duba Pelješka	17.7.2000	2	B. Rubinič
Prizba	26.7.2000	3	B. Rubinič
Duba Pelješka	27.7.2000	3	B. Rubinič
Lovište	4.10.2000	4	B. Rubinič
Korčula	9.10.2000	1	B. Rubinič
Korčula	10.10.2000	2	B. Rubinič
Žuljana	12.7.2002	1	B. Rubinič
Duba Pelješka	12.7.2002	1	B. Rubinič
Orebić	12.9.2002	1	B. Rubinič
Trstenik	17.11.2002	2	B. Rubinič
Prizba	19.11.2002	2	B. Rubinič
Žuljana	21.11.2002	3	B. Rubinič
Lumbarda	31.1.2003	4	B. Rubinič
Trstenik	11.2.2003	1	B. Rubinič
izliv Neretve	4.3.2003	2	D. Kitonić
izliv Neretve	5.3.2003	1	D. Kitonić

Sredozemski galeb je bil na območju južne Dalmacije večkrat opazovan tudi zunaj gnezditvenega obdobja (tabela 2).

Opazovani sredozemski galebi so bili v vseh primerih odrasli osebk, le dne 27.7.2000 je bila ena izmed ptic v drugem letnem perju. Na podlagi novembrskih opazovanj predvidevam, da vsaj del populacije na obravnavanem območju tudi prezimi. Odsotnost mladih in mladostnih osebkov kaže na možnost odselitve tega dela populacije. V Alžiriji je pozimi le do 15% opazovanih ptic neodraslih (CRAMP 1983), mlade ptice pa naj bi bile bolj migratorne. Opazovanja ptic v pognezditvenem obdobju skoraj izključno na mestih gnezdenja pa kažejo na določeno stopnjo teritorialnosti tudi v tem času ter na vedenje odraslih osebkov kot stalnic (ORO 1998, SERRA *et al.* 1999). Večina italijanske populacije se pozimi odseli na atlantsko obalo, del populacije, skoraj izključno na Sardiniji, pa ostane v bližini gnezdišč (BACETTI *et al.* 2002). Opazovanja zunaj območij, kjer je bilo ugotovljeno gnezdenje, z izjemo opazovanja štirih osebkov v Lovištu na severozahodni strani Pelješca ter na izlivu reke Neretve, so redka (tabela 2).

### 3.10. Triprsti galeb *Rissa tridactyla*

Triprsti galeb se pojavlja tako na Jadranu kot v notranjosti Hrvaške. Ima status redkega gosta (KRALJ

**Tabela 3:** Starejša opazovanja triprstega galeba *Rissa tridactyla* na območju južne Dalmacije

**Table 3:** Some early observations of Kittiwake *Rissa tridactyla* in Southern Dalmatia

Lokacija/ Location	Datum/ Date	Št. osebkov/ No. ind.	Vir/ Source
Dubrovnik	25.11.1896	1 juv.	KOSIĆ (1901)
Dubrovnik	konec / end Dec 1959	1 juv.	TUTMAN (1980)
Poljica – Orašac	konec / end Feb 1962	2 juv.	TUTMAN (1980)
Konavle	sredina / mid Nov	1	TUTMAN (1980)
Lokrum	Dec 1970	2	TUTMAN (1980)
luka Gruž, Dubrovnik	začetek/ beginning 1971	1	TUTMAN (1980)

1997) oziroma selivke in zimskega gosta (LUKAČ 1998). Za Jadran ga omenja že GERMAR (1817), vendar brez konkretnih navedb. Na območju južne Dalmacije ga je prvi registriral KOSTIĆ (1901), in sicer mladega samca, ki je bil ubit 25.11.1896 v Dubrovniku. Omenja še, da se vrsta pojavlja predvsem v času slabega vremena in močnega južnega vetra. TUTMAN (1980) majhno število opazovanj pripisuje izrazito pelaškemu načinu življenja te vrste. Kljub temu navaja pet opazovanj triprstega galeba iz okolice Dubrovnika (tabela 3).

Triprsti galeb je na obravnavanem območju redek in maloštevilen zimski gost (slika 2).

**Zahvala:** Za pomoč pri iskanju literature se zahvaljujem dr. Jeleni Kralj. Za pomoč pri terenskem delu in izdelavi metodologije se zahvaljujem Alu Vreću in dr. Davorinu Tometu, za prijazno poslane podatke pa Davorki Kitonić, Luki Božiču in dr. Petru Sacklu.

#### 4. Povzetek

V prispevku je predstavljena sinteza literarnih podatkov o pojavljanju in številčnosti galebov Laridae na območju južne Dalmacije. Poleg zgodovinskih podatkov so zbrani tudi novejši podatki o številčnosti in sezonskem pojavljanju (fenologiji) skupine. Na obravnavanem območju je bilo ugotovljenih 10 vrst galebov. Dve vrsti, rumenonogi *Larus michahellis* in sredozemski galeb *L. audouinii*, v južni Dalmaciji gnezditna. Veliki galeb *L. marinus* je bil na območju opazovan le dvakrat, triprsti galeb *Rissa tridactyla* pa je bil zadnjič opazovan leta 1971. Črnoglav *L. melanocephalus*, rečni *L. ridibundus*, mali *L. minutus*, sivi *L. canus* in rjavi galeb *L. fuscus* se tu pojavljajo redno, zadnja dva večinoma posamič. Dve vrsti, sredozemski in zalivski galeb *L. genei*, v starejši literaturi nista omenjeni.

#### 5. Literatura

BACETTI, N., DALL'ANTONIA, P., MAGAGNOLI, P., MELEGA, L., SERRA, L., SOLDATINI, C. & ZENATELLO, M. (2002): Risultati dei censimenti degli uccelli acquatici svernanti in Italia: distribuzione, stima e trend delle popolazioni nel 1991–2000. – Biol. Cons. Fauna 111: 1–240.

BIBBY, C.J., BURGESS, N.D., HILL, D.A. & MUSTOE, S.H. (2000): Bird Census Techniques. Second edition. – Academic Press, London.

CRAMP, S., ed. (1983): Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. The Birds of the Western Palearctic, Vol. 3. – Oxford University Press, Oxford.

FLINT, P.R. & STEWART, P.F. (1983): The Birds of Cyprus. B.O.U. Check-list 6. – British Ornithologist's Union, London.

GERMAR, E.F. (1817): Reise nach Dalmatien und in das Gebiet von Ragusa. – F.A. Brockhaus, Leipzig.

HABSBURG, R. VON (1887): Ornitološke bilježke s juga. – Glas Hrv. Narav. društva 2: 3–16.

HADRINOS, G. & AKRIOTIS, T. (1997): The Birds of Greece. – Christopher Helm, London.

HEATH, M.F., BORGGREVE, C., PEET, N. & HAGEMEIJER, E.J.M. (2000): European Bird Populations; estimates and trends. BirdLife Conservation Series No. 10. – BirdLife International, Cambridge.

IAPICHINO, C. & MASSA, B. (1989): The Birds of Sicily. An Annotated Check-list. B.O.U. Check-list 11. – British Ornithologist's Union, Tring.

KOLOMBATOVIĆ, G. (1880): Osservazioni sugli uccelli della Dalmazia. – Split.

KOSTIĆ, B. (1901): Ptice Dubrovnika i okolice. I. Red: Guskarice – Anseres. – Dubrovnik.

KRALJ, J. (1997): Ornitofauna Hrvatske tijekom posljednjih dvjesto godina. – Larus 46: 1–112.

LUKAČ, G. (1998): Fauna Croatica XXXVII: List of Croatian Birds. Spatial and Temporal Distribution. – Nat. Croat. 7, Suppl. 3: 1–160.

LUKAČ, G. & BALTIC, M. (2001): Diversity and richness of the ornithological collection of the wider Dubrovnik area (Croatia). – Nat. Croat. 10: 321–365.

OLSEN, K.M. & LARSSON, H. (2003): Gulls of Europe, Asia and North America. – Christopher Helm, London.

ORO, D., (1998): *Larus audouinii* Audouin's Gull. – Birds of Western Palearctic (BWP) Update Vol. 2 No. 1, Oxford University Press: 47–61.

REISER, O. (1897): Plaudera i über die Möwen der Adria. – Ornithologische Monatsber. 5: 59–61.

REISER, O. (1939): Materialien zu einer Ornith. Balcanica I. Bosnien und Herzegowina. – Carl Gerold's Sohn, Wien.

RUBINIČ, B. (1995): Črnoglav *Larus melanocephalus* in njegov status na slovenski obali. – Annales 7: 81–86.

RUBINIČ, B. (2002): Mali galeb *Larus minutus*. – Acrocephalus 23 (113–114): 153.

RUBINIČ, B. (2003): Gnezditvena razširjenost, številčnost in gnezditvena ekologija sredozemskega *Larus audouinii* in rumenonoga galeba *L. michahellis* na otokih Južne Dalmacije, Hrvaška. – Diplomsko delo, Biotehniška fakulteta, Ljubljana.

RUBINIČ, B., BOŽIČ, L. & SACKL, P. (2002): The actual status of Slender-billed Gull *Larus genei* on the southern Dalmatian coast. – Acrocephalus 23 (110–111): 35–39.

RUBINIČ, B. & VREZEC, A. (2000): Audouin's Gull *Larus audouinii*, a new breeding gull species in the Adriatic Sea (Croatia). – Acrocephalus 21 (102–103): 219–222.

RUCNER, D. (1998): Ptice hrvatske obale Jadrana. – Hrvatski prirodoslovni muzej, Ministarstvo razvitka i obnove, Zagreb.

SAGE, B.L. (1964): Notes on the Birds of the Lower Neretva Valley, Yugoslavia. – Ardea 52 (3–4): 202–218.

SERRA, L., M. ZENATELLO, N. BACETTI & L. DALL'ANTONIA, (1999): Caratteristiche distributive ed ecologiche delle colonie italiane di Gabbiano corso *Larus audouinii*. – Avocetta 23: 83.

ŠTROMAR, L. (1965): Četiri godine prstenovanja galebova klaukavaca (*Larus argentatus* Pontopp.) na otočičima Mrkanu i Bobari. – Larus 19: 133–141.



- ŠTROMAR, L. (1970): Prilog poznavanju biologije galebova klaukavaca, *Larus argentatus* (Pontopp.), i čigra običnih, *Sterna hirundo* (L.), te njihovih međusobnih odnosa na nekim Kornatskim otocima. – *Larus* 21–22: 89–98.
- ŠTROMAR, L. (1977): Rezultati ooloških istraživanja i izvori prehrane galebova klaukavaca (*Larus argentatus michachellis*) za vrijeme gniježđenja na istočnojadranskim otocima. – *Larus* 29–30: 323–338.
- ŠTUMBERGER, B. (2001): Sredozemski galeb *Larus audouinii*. – *Acrocephalus* 22 (106–107): 130.
- TUTMAN, I. (1980): Sastav i dinamika mješovitih populacija ptica dubrovačkog područja. – Doktorska disertacija, PMF, Sarajevo.
- VREZEC, A. (2001): Rumenokljuni viharnik *Calonectris diomedea* & sredozemski viharnik *Puffinus yelkouan*. – *Acrocephalus* 22 (104–105): 63.

Prispelo / Arrived: 25.11.2003

Sprejeto / Accepted: 18.3.2004